

13. "Skominčeva hiša" V Koprivniku št.32 Srednja vas v Bohinju (Radovljica). Stegnjen bohinjski dom v dobrem stanju. Hiša je opuščena dve leti. Lastnik se strinja z odkupom.
14. "Hribarjeva hiša", Koprivnik št.13. Srednja vas v Bohinju (Radovljica). Lastnik bo na istem mestu gradil nadomestno hišo. Obstoječa hiša je v notranjosti dobrega preurejena. Eventuelni odkup in prenos bo potrebno še ovrednotiti.
15. "Štekmanova kajža", Voglje, Pot na ozare š.15, Šenčur (Kranj). Opuščena lesena nekoč dvojna kašča. Deloma še opremljena. Lastnik živi v Nemčiji.
16. "Nadstropna" hiša, Grad št.21, Cerklje (Kranj). Opuščena, še dobro ohranjena pol zidana hiša v pritličju. Lastnik namerava graditi nadomestno hišo.
17. "Marinčkova" domačija v Zg. Beli št.35, Preddvor (Kranj). Za monumentalno domačijo stegnjenega tipa že obstaja nadomestna gradnja. Z lastnikom je potreben dogovor o odkupu. Stanovanjski del hiše ima še avtentično notranjo opremo. V bližini hiše je dobro ohranjen tipični lesen čebelnjak.
18. "Mežnarija" Sr. Bela št.25, Preddvor (Kranj). Dobro ohranjena lesena hiša s hlevom v podaljšku. Predvidena je nadomestna gradnja. Lastnik je pripravljen za odkup domačije. Predvidena je demontaža v letu 1992.
19. Za upravno stavbo z gostinskim lokalom je možna rekonstrukcija "Glasove" domačije iz Velikega Jelnika v Črnem Grabnu (Domžale). Za omenjeno reprezentančno domačijo - eden redkih lesenih slovenskih kmečkih dvorcev, je bila pred rušenjem izdelana arhitektonska dokumentacija.

VIZIJA IN POMEN MUZEJA NA PROSTEM V TRENTI

INGA MIKLAVČIČ-BREZIGAR

Ideja o postavitvi muzeja na prostem v območju (okolici) sedanjega Trentarskega muzeja na Logu v Trenti in bodočega Informativnega centra Triglavskega narodnega parka, ki jo je oblikoval Zavod za varstvo naravne in kulturne dediščine Nova Gorica, pomeni izredno dopolnitev vsebinske zasnove Informativnega centra Triglavskega narodnega parka, v katerem bo poleg Muzeja Triglavskega narodnega parka tudi Trentarski muzej. Vprašanje, ali bo ideja izvedljiva, je, glede na odklonilno stališče domačinov, seveda upravičeno, pri našem današnjem gospodarskem in ekonomskem položaju pa je vprašljiva tudi investicija v muzej na prostem.

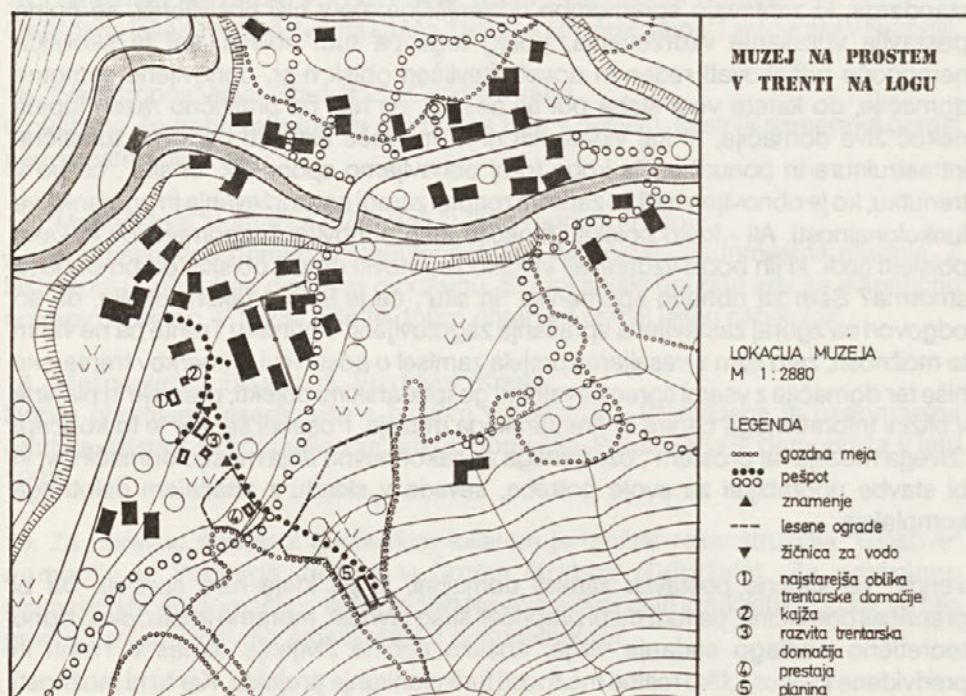
Kljub temu menim, da bi projekt Muzeja na prostem na Logu v Trenti, kazalo obravnavati in ob usklajevanju mnenj tudi premisliti nekatere, po mojem mnenju še nejasne postavke tako tehnične postavitve kot vsebine muzeja na prostem in njegovega nadaljnega vzdrževanja ter razvoja. Vizija muzeja na prostem je zame, kljub različnim pomislekom, še vedno skorajda edina možnost, da na muzejski način rešimo primerke stare arhitekture značilnih stavbnih tipov, ki jih je na mestu samem takorekoč nemogoče ohraniti v nespremenjeni obliki. Namreč: z ohranjanjem življenja v stanovanjski hiši je nujno le-ta podvržena zahtevam modernega bivalnega standarda, ki zahtevajo spremembo notranjščine; če v hiši ni življenja, se nujno postavlja vprašanje vzdrževanja, poleg tega pa tudi obiska, saj je skorajda nemogoče pričakovati reden in dovolj številčen obisk n.pr. obnovljene samotne domačije, do katere vodi slaba pot ali pešpot, na njej pa praktično razen lupine nekoč žive domačije, ni kaj videti, niti ni tu mogoče ustvariti osnovne turistične infrastrukture in ponudbe. Za koga torej obnavljamo spomenik "in situ", če bo v trenutku, ko je obnovljen tudi že začel razpadati zaradi nevzdrževanja in pomankljive funkcionalnosti. Ali - kako poiskati funkcijo tako obnovljenih spomenikov in kako poiskati ljudi, ki jih bodo vzdrževali in kako zagotoviti dovolj obiska, da bo obnova smotrna? Sem za obnovo spomenika "in situ", če je le-ta v takem okolju, da so odgovori na zgoraj zastavljena vprašanja zagotovljeni. V primeru Trente pa ne vidim te možnosti, zato sem z veseljem sprejela zamisel o postavitvi primerkov trentarske hiše ter domačije z vsemi spremljevalnimi gospodarskimi objekti, prestaje in planine v bližini Informativnega centra in Trentarskega muzeja. Posebej še, ker je to koncept "živega muzeja na prostem", oživilenega z vsakodnevno dejavnostjo domačinov, ki bi stavbe uporabljali za svoje potrebe, seveda v skladu z značajem celotnega kompleksa.

Vendar so ključna postavka zamisli domačini, ki pa ideje niso sprejeli. Da bi prepričali domačine, pa tudi da bi prepričali širšo javnost, moramo imeti dovolj trdno teoretično podlago sedanje vizije, analizo načina življenja danes v Trenti in predvidene kolikor toliko realne možnosti funkcioniranja projekta. Ker tu ni možnosti za širšo obravnavo navedenih postavk, bi le nakazala svoja razmišljanja in vprašanja ob vsaki točki posebej.

1. Teorija, da je potrebno na muzejski način varovati tudi značilno tradicionalno arhitekturo posamezne dežele, je v zahodni Evropi prodrla že s Skansenom na Švedskem. Primeri drugih muzejev na prostem potrjujejo, da se je tak način varovanja, kljub raznim pomislekom, uveljavil, posvetovanje o muzejih na prostem v Kranju pa mi je potrdilo, da gre pri tem predvsem za **muzejski način in muzejska načela**, ki pa jih potem seveda lahko kombiniramo s potrebo oživljanja arhitekture in potrebo po turistični privlačnosti in odmevnosti. Zato je pri muzejih na prostem prevladalo načelo prenosa originalne arhitekture, kolikor se to da in njena restavracija, ne pa načelo izključne totalne rekonstrukcije, to je kopiranja arhitekture. Načelo muzejskega zbiranja originalov, ki velja za muzealije, torej predmete premične kulturne dediščine, pa bi veljalo, menim, obdržati tudi za nepremično kulturno dediščino, v kolikor se ne odločimo za druge vrste muzeja, ki ima tudi drugačen namen. V tem primeru pa gre, kot pri n. pr. "muzejih prihodnosti" za scenerijo, za namensko ustvarjanje kopij in fiktivnih ambientov, ki ne vključujejo

tudi muzejske funkcije (varovanje originalov), pač pa prenašajo poudarek na bodisi edukativno, turistično, zabavno itd. funkcijo.

V Trenti so še ohranjeni primerki značilne arhitekture vseh vrst, ki so predvideni za muzej na prostem, primerki, ki bodo v primeru, da jih ne "rešimo", propadli - bodisi kot ruševine, ali kot obnovljeni, modernizirani in s tem spremenjeni objekti. Zato bi se v tem primeru zavzemala za muzejsko prezentacijo predvidenih objektov, vendar kombinirano tako, da bodo objekti primerni tudi za funkcionalno uporabo.

Skica lokacije muzeja na prostem v Trenti na Logu

2. Današnji način življenja v Trenti večinoma združuje, tako kot je bilo značilno tudi za življenje Trentarjev v preteklosti, različne gospodarske vire za zagotavljanje eksistenčnega dohodka družine. Večinoma je vsaj en član družine zaposlen bodisi v industriji, gozdarstvu, turizmu ali drugi službi in dobiva reden stalni dohodek ali pa mu je ta dohodek zagotovljen kot pokojnina za preteklo delo; poleg tega pa predstavlja večini družin dodaten dohodek ovčjereja in skromno poljedelstvo. Turizem je v Trenti prisoten že od konca prejšnjega stoletja, vendar se iz specifičnih, po mojem mnenju tako psiholoških kot splošno družbeno-političnih vzrokov, ni mogel razviti v pomembnejšo ekonomsko panogo, ki bi tej demografsko ogroženi dolini omogočala preživetje in razvoj. Poudarek na razvoju turizma v dolini se je povečal v osemdesetih letih, tedaj pa se je pričela tudi obnova Trentarskega muzeja, postavljenega v prostorih nekdanje italijanske vojašnice na Logu v Trenti. V obnovljenem objektu bo v prihodnje Informativni center Triglavskega narodnega

parka s prostori nujne turistične infrastrukture (dvorana, sanitarije, bife, zdravstvena ambulanta), muzej Triglavskega narodnega parka in obnovljeni Trentarski muzej.

Da bi razumeli pomen Trentarskega muzeja za dolino Trente in v tem kontekstu tudi vizijo možnega muzeja na prostem, je potrebno poudariti, da je bil Trentarski muzej dolga leta pravzaprav edina referenčna točka v Trenti, kjer so se lahko turisti ustavili, oddahnili in si ogledali muzej. Ogled muzeja je v tem primeru pomenil neko oprijemljivo točko, aktivnost, ki je motivirala turista ob sicer pasivnem ogledu naravnih lepot doline Trente. Kulturna ponudba je bila tako povezana s turistično ponudbo. Sodobni zahtevnejši turist (ki pa ne gre ravno z nahrbtnikom v hribe) pa poleg lepe narave pričakuje tudi kvalitetno vsestransko in raznovrstno ponudbo: zato naj bi se po viziji razvoja kompleksa na Logu v Trenti ob Informativnem centru z muzeji, sčasoma razvile tudi druge dejavnosti, ki bi zagotavljale možnosti nadaljnjega razvoja turizma v dolini - od prenočišča v enem izmed objektov kompleksa nekdanjih kasarn, restavracije, dodatnih objektov z delavnicami in prodajalnami do plezalnega vrtca. V tem kontekstu je prostor tudi za muzej na prostem. Posebej zato, ker bi tak muzej v predstavljeni kulturno- turistično ponudbo vnesel novo dimenzijo. Koncept živega muzeja na prostem, z objekti, ki jih domačini vsakodnevno uporabljajo - n. pr. ovčji hlev v uporabi, stara hiša, kjer pa ljudje vsaj občasno še živijo, kjer se da na ognjišču v kotliču, na star način skuhati polento ali "čompe" za obiskovalce in jim ga ponuditi v izbi s sirom in skuto iz bližnje sirarne, kruh, pečen v domači krušni peči - vizija fiktivne predstavitve obiskovalca v ambient 19. stoletja, ki podzavestno učinkuje kljub zavesti, da smo v moderni dobi. Obenem bi tak ambient omogočal ohranjanje tradicionalnih znanj, ki prehitro tonejo v pozabo - n. pr. zakuriti ogenj v ognjišču s kresilom, pravilno skuhati polento v kotliču, speči domač kruh, siriti na način starih trentarskih sirarjev - možnosti je veliko.

3. S tem povezana je tudi realna možnost funkcioniranja celotnega kompleksa. Z rednim obiskom in spremljevalnimi dejavnostmi, ki jih načrtuje Triglavski narodni park pa tudi Goriški muzej, (ta naj bi izvajal strokovni nadzor nad muzejskim delom Informativnega centra), to je z organizacijo posvetovanj, simpozijev, oddiha v Trenti, bi bilo zagotovljeno dovolj obiskovalcev za finančno, vsaj delno vzdrževanje objekta; z možnostjo vzpostavitve povezave s Kranjsko goro tudi preko zime pa bi zagotovili celoletno delovanje centra. Celoten kompleks bi tako zagotavljal dovolj delovnih mest za nekaj družin v Trenti. Specifičen način življenja, ki kombinira zaposlitev in ovčjerejo bi bilo nujno obdržati in podpirati med drugim tudi zaradi turistične ponudbe in privlačnosti ter mu zagotoviti mesto v muzeju na prostem.

Seveda je to vizija - lepa sicer, a v praksi povezana z vrsto težav:

- vprašljivo je soglasje domačinov, ki bi realizacijo zamisli morali sprejeti kot svoj projekt, da bi bila uspešna,
- vprašljivo je soglasje strokovne etnološke javnosti, ki je ob problemu muzeja na prostem v slovenskem prostoru še vedno skeptična,
- vprašljivo je soglasje politične javnosti, ki bi morala zagotoviti konsenz k projektu ne le ob začetni investiciji pač pa tudi pri kasnejši stalni podpori in skrbi za center, tako kot za celotno območje Triglavskega narodnega parka in končno,
- vprašljiva je izvedba projekta na tak način, da bi se izognili kičastemu poustvarjanju

preteklosti in ohranili strokovno korektno vendar naravno vključevanje muzeja na prostem in življenja v njem v način življenja prebivalcev Trente.

Vendar je po mojem mnenju projekt, tako kot ga vidim v že tolikokrat omenjeni viziji, izredno zanimiv, pomemben ne le za ohranitev in nadaljni razvoj danes demografsko izredno ogrožene doline, pač pa tudi za Slovenijo kot državo, ki si danes ustvarja novo identiteto in je tudi zato zavezana k ohranitvi svoje kulturne dediščine ter je konec koncev, ob boljših ekonomskih pogojih tudi izvedljiv. Predpogoj pri tem pa je seveda odločnost in soglasje vseh, ki se zavzemajo za uspešen razvoj doline Trente.

MUZEJ NA PROSTEM V TRENTI NA LOGU

KLEMENČIČ BOJAN

Da izberemo lokacijo na Logu v Trenti za muzej na prostem smo se odločili v prvi vrsti zato, ker je območje vezano na Triglavski narodni park, pa tudi zato, ker je tu že prisoten etnografski oddelek Goriškega muzeja, ker je tu v gradnji informacijski center TNP in ker je ta lokacija na mestu najmanjše ohranjenosti kulturne krajine v Trenti in je konjunktura življenja tu največja. Organiziranje muzeja na prostem delno na območju kasarn in delno v bregu južno od njih bi ta prostor dodatno pomagala sanirati.

Organizacija muzeja na prostem mora biti najprej družbeno verificirana: za svojega bi ga morali vzeti najprej Trentarji, tembolj, ker bi določeni skupini nudil vir zaslužka. Družbena verifikacija mora biti nato projecirana v odbor za postavitve MNP, ki bi preko strokovnih institucij (ZVNKD Gorica, Goriški muzej, TNP Bled in drugi) animirala interesna (republiška, privatna) sredstva. Največja deviza za obstoj in delovanje MNP pa je uspešno trženje in vezanje prostih sredstev na prenovo in revitalizacijo kulturne dediščine na širšem območju Zgornjega Posočja znotraj ozemlja in norm Triglavskega narodnega parka.

Za muzej na prostem na Logu v Trenti smo izbrali objekte po historično razvojnem ključu; po ključu, ki zajema prikaz življenja preko celega leta v Zgornjem Posočju in po stopnji ogroženosti določenih objektov ljudske stavbne dediščine. Postavitve MNP bi zajemala:

1. najstarejšo obliko domačije v Trenti - brunarico z ognjiščem na tleh ter lončeno pečjo
2. obliko doma revnejšega sloja - kajžo
3. razvito, tipično trentarsko domačijo